

Culture Utopia, een interview met Roger Scruton

“A horrendous schedule” verzucht de zichtbaar vermoeide Scruton. Interviews, fotosessies en debatavonden wisselen elkaar zonder pauze af tijdens zijn bezoek aan Nederland. Later op de avond is hij daarom in de discussie over zijn nieuwe boek opvallend meegaand. Als een echte gentleman excuseert hij zich na afloop, dat hij vanwege vermoeidheid niet meer weerwoord heeft kunnen geven. Maar hoe anders zijn de boeken en artikelen van deze conservatieve strijder voor de hoge cultuur. Met vlijmscherpe pen trekt hij al jaren van leer tegen alle (post)modernistische prietpraat en in de huidige tijdgeest lijkt hij daarmee steeds meer succes te boeken. Tijd voor een interview over de meest opmerkelijke citaten van zijn boek.

Human: In Nederland kennen we u vooral van de succesvolle serie “Van de Schoonheid en de Troost” van Wim Kayzer en de discussie rondom de vossenjacht. U bent daardoor bekend als iemand die zeer hecht aan het plattelandleven. Is er een verband met uw werk?

Scruton: Mijn liefde voor het platteland komt rechtstreeks voort uit mijn liefde voor de cultuur. Ik ben opgegroeid in de stad, maar de Engelse literatuur, muziek en schilderkunst handelen vaak over het platteland, waardoor een grote liefde heb ontwikkeld voor de cultuur van het platteland, de nalatenschap van onze voorvaderen.

Human: U stelt dat hoge kunst uitgaat van de menselijke kwetsbaarheid. Uit onderzoek blijkt echter dat in Westerse landen in de laatste decennia mensen zichzelf als steeds gelukkiger zien terwijl in landen met minder welvaart en democratie mensen zichzelf daadwerkelijk als ongelukkig beschouwen. Dit is slechts één voorbeeld van de diepgaande veranderingen in de afgelopen eeuw in de Westerse samenleving. Staat hierdoor uw definitie niet onder druk?

Scruton: Geluk is een belangrijk onderwerp, maar deze onderzoeken meten vooral het vermogen van mensen om hun tevredenheid met hun huidige situatie uit te drukken, wat nauw samenhangt met hun materiële situatie. Maar het is nog maar zeer de vraag of dit ook overeenkomt met “geluk”. Zo zijn in Westerse samenlevingen de zelfmoordstatistieken het hoogst. Daarnaast is het opvallend dat hedendaagse gelauwerde schrijvers als Ian McEwan, Will Self en Julian Barnes veel over ongeluk schrijven. Dit in tegenstelling tot de werken van Charles Dickens en Jane Austen, die in arme omstandigheden geschreven zijn, maar juist over geluk handelen. De hoge cultuur heeft dus een beeld van geluk bewaard die in de huidige literatuur verloren is gegaan. Maar het is zeker zo dat door de grote veranderingen in de maatschappij andere waarden de basis vormen voor de hoge cultuur en verschuivingen mogelijk zijn.

Human: Neem bijvoorbeeld de zelfontplooiing die de laatste decennia sterk in opkomst is. Zou hoge cultuur zich niet meer bezig moeten houden met de keuzes die mensen maken, dan het lijden in beeld te brengen?

Scruton: Het idee van de keuze is vooral prominent in de Amerikaanse literatuur. Schrijvers als Walt Whitman of Mark Twain bezongen al het individu, maar ook de moderne Amerikaanse literatuur doet dat. Hoge cultuur houdt zich dus niet alleen bezig met de menselijke kwetsbaarheid, maar in het algemeen met visies en idealen rondom menselijke waarden op de lange termijn.

Human: Het valt me op dat U in uw boek film niet noemt als hoge cultuur. U geeft af op de TV omdat dit medium weinig mogelijkheid tot reflectie biedt, wat leidt tot een zekere leegheid. Vindt U dat film ook te weinig mogelijkheden voor reflectie geeft?

Scruton: Eigenlijk had ik film inderdaad moeten noemen, maar het is een kort boek. Vroeger was ik erg fan van film, maar ik heb nooit kunnen wennen aan kleur, voor mij zijn alle grote films zwart-wit.

Human: En kleur in schilderijen dan?

Scruton: Ik hou van kleur in schilderijen. Maar de compositie van het beeld in kleurenfilms is zelden goed gedaan. Ik hou bijvoorbeeld enorm van de compositie van beelden in de *Film Noir*, maar heb tot nu toe niets vergelijkbaars kunnen vinden in kleurenfilms.

Human: Toch lijkt film een van de grootste en belangrijkste cultuuruitingen in onze maatschappij te zijn...

Scruton: Dat kan wel zo zijn, maar met film is er toch iets vreemds aan de hand. De meeste film liefhebbers zien films zelden meer dan twee keer. Ik heb Shakespeare's *Othello* meer dan twintig keer gelezen en de film *Wilde Aardbeien* van Ingmar Bergman tien keer gezien, maar dat laatste is echt een uitzondering. Film is blijkbaar niet bedoeld om meerdere keren genoten te worden zoals muziek of literatuur. Waarom dat is weet ik niet. Zelfs een cinefiel zal een bibliotheek van films hebben met alle klassiekers, maar slechts af en toe er een uitpakken om te herzien, terwijl een muziekstuk tientallen keren kan worden genoten.

Human: In het begin van uw boek stelt U dat de Westerse identiteit zich in een crisis bevindt, voornamelijk omdat de rol van religie lijkt uitgespeeld. Nu lijkt het niet zo moeilijk te zijn om een groepsidentiteit te vormen. We zien in Nederland een opkomst van nationalisme, maar daarnaast zijn er veel subculturen en houdt reclame zich ook druk bezig met de creatie van groepsidentiteiten. Is kunst echt nodig voor de vorming van een Westerse identiteit?

Scruton: Dit is een moeilijke vraag. Ik denk dat op een diep niveau, kunst en religie dezelfde wortels hebben, maar het is moeilijk te zeggen wat dit is. Theologen geven één antwoord, evolutionaire psychologen weer een ander, maar we weten het gewoon niet. Het heeft denk ik te maken met de menselijke behoefte om bepaalde dingen als "heilig" te zien, als onaanraakbaar. We hebben deze houding tot God, tot kunst en ook in bepaalde mate tot elkaar als mensen. Kunst heeft zich altijd ontwikkeld uit en langs religieuze lijnen. We zijn nu gewend aan seculiere kunst als de roman en schilderijen, maar dit seculiere karakter is relatief nieuw.

Human: Maar het lijkt soms alsof identiteiten op niets gebaseerd hoeven te zijn, neem een voetbalsupporter die gepassioneerd van zijn club houdt, alleen omdat hij in dezelfde stad geboren is.

Scruton: Je kunt een identiteit hebben én tegelijk een identiteitscrisis. Wat we momenteel zien is dat mensen in de huidige maatschappij krampachtig zoeken naar een "Wij". Nationalisme is één manier om dit te bereiken, religie een andere. De confrontatie met de Islam doet ons echter beseffen dat we met iets beters aan moeten komen.

Human: Kunst kan volgens U karaktervormend werken. Maar naast kunst zijn er nog veel meer andere instanties en mensen die ons leren hoe we ons moeten gedragen en wat we zouden moeten voelen, zoals bijvoorbeeld de opvoeding en de politie. Wat is de meerwaarde van kunst tegenover zulke grote krachten?

Scruton: Die is groot, de kracht van kunst ligt in de verbeelding. Het meeleven met fictieve karakters in romans biedt een mogelijkheid om je diep in te leven in andere mensen te verdiepen, in situaties die niet die de jouwe zijn. In het algemeen zou je kunnen zeggen dat opvoeding, politie en dergelijke zich vooral richten op het gedrag in het hier en nu, maar dat je in de kunst kun je eigen positie in een groter verband kunt beleven, hoe je je in brede zin verhoudt ten opzichte van andere mensen.

Human: In de Romantiek bereikte de hoop op een rol van kunst als religie een hoogtepunt. Hoewel U ook romantische kunst noemt, lijkt uw voorkeur vooral uit te gaan naar oudere,

klassieke kunst. Deze kunst was echter meestal helemaal niet bedoeld om een opvoedende waarde te hebben, maar bijvoorbeeld meer als decoratie. Hoe verbindt U deze zaken aan elkaar?

Scruton: Dat is een interessante suggestie. Het is mij altijd te doen om onze huidige tijd. Ik denk dat álle kunst belangrijk is om te begrijpen hoe we nu in de wereld staan, maar de romantische opvatting over kunst biedt ons wel het beste inzicht hierover. Vooral de romantische muziek heeft ons veel te leren.

Human: Is de romantische kunst dus dan de belangrijkste kunst?

Scruton: Ik denk dat het heel moeilijk is om momenteel kunstenaar te zijn, zonder niet op een of andere manier ook een romanticus. Maar de romantische kunst is niet te begrijpen zonder de klassieke kunst. De romantische muziek maakt gebruik van de principes als harmonie en contrapunt die rechtstreeks teruggaan op Bach.

Human: U bent fel gekant tegen lagere cultuurvormen als TV, omdat deze leiden tot passiviteit, leegheid. Maar als we een stap verder gaan: leidt lage kunst ook tot slecht gedrag?

Scruton: Dat is moeilijk te zeggen, maar ik vind het moeilijk om te bedenken dat de enorme agressie zoals die bijvoorbeeld in de meest extreme Heavy Metal muziek wordt geuit tot iets goeds kan leiden. Maar we weten het gewoon niet.

Human: U bekritiseert de Islamitische cultuur vanwege haar verstarring. Vindt U de Westerse cultuur superieur?

Scruton: De Islamitische cultuur had een grote bloeiperiode in de Middeleeuwen. De laatste eeuwen is echter een verstarring opgetreden. Het is niet zozeer de vraag of de Westerse cultuur superieur is, ze is gewoon de enige die eigenlijk is overgebleven, kijk bijvoorbeeld maar naar de verwestering van China. De Westerse cultuur is overigens wel altijd open geweest voor invloeden van andere culturen, terwijl dat bij veel andere culturen minder het geval is.

Human: U ziet in de Franse filosoof Luc Ferry een voortgang en vernieuwing van de filosofie, hoe zit dit?

Scruton: Ferry herkent dat we in een vragend tijdperk zitten. Ferry gaat uit van een Nietzscheaans mensbeeld, maar probeert hierin toch de menselijke behoefte aan gemeenschap te verwerken. Ik denk dat dit een realistisch mensbeeld is dat inspirerend kan werken.

Human: U wilt graag dat meer mensen hoge kunst waarderen. Hoe zou dit het beste bereikt kunnen worden, gegeven alle vroegere, niet altijd zo succesvolle pogingen uit de socialistische hoek om de arbeiders te “verheffen”?

Scruton: Allereerst denk ik dat we al een slag gewonnen hebben als de elite hoge kunst meer gaat waarderen, deze elite schrijft namelijk artikelen, maakt op hoog niveau beslissingen en het is van groot belang wélke artikelen en wélke beslissingen dat zijn. Daarnaast is het zo dat als hoge cultuur in aanzien staat, het ook qua status aantrekkelijker wordt om aan hoge kunst te doen. Het gratis aanbieden van hoge cultuur werkt dus ook niet.

Human: Als kunst voor de elite is, hoe kan het dan de rol van religie vervangen?

Scruton: Kunst kan dit niet. Ze zal nooit de rol van religie kunnen vervangen. Ze kan echter wel een opvoedende en inspirerende waarde hebben.

Wat is mooie hedendaagse kunst volgens Scruton?

Boeken

Ian McEwan – Enduring Love

Will Self – Book of Dave, een boek dat alle humanisten zouden moeten lezen

Tom Woolfe – Bonfire of the Vanities

Muziek

John Borstlap – Psyche

David Matthews – symphoniën en cello-concerten

Henryk Górecki – Symphony nr.3

Schilderkunst

In de schilderkunst van de afgelopen decennia ziet Scruton geen echte aanraders. Hij pleit wel voor een herwaardering van de schilderkunst van Edward Hopper en vergelijkbare schilders, die een naïeve liefde uitstralen voor hoe dingen er uit zien.